

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 16.7.2008
KOM(2008) 466 lopullinen

VIHREÄ KIRJA

Tekijänoikeus osaamistaloudessa

VIHREÄ KIRJA

Tekijänoikeus osaamistaloudessa

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	3
1.1.	Vihreän kirjan tarkoitus.....	3
1.2.	Vihreän kirjan aihepiiri	4
2.	Yleiset kysymykset	4
3.	Poikkeukset: erityiskysymykset	6
3.1.	Kirjastoja ja arkistoja koskevat poikkeukset.....	7
3.1.1.	Digitointi (digitaalinen säilytys)	8
3.1.2.	Digitoitujen teosten asettaminen yleisön saataville	10
3.1.3.	Orvot teokset	10
3.2.	Vammaisia henkilöitä koskeva poikkeus	13
3.3.	Teosten levitys opetus- ja tutkimustarkoituksiin.....	16
3.4.	Käyttäjän itsensä luoma sisältö	19
4.	Kannanottopyyntö	21

1. JOHDANTO

1.1. Vihreän kirjan tarkoitus

Tämän vihreän kirjan tarkoituksena on saada aikaan keskustelua siitä, miten osaamista voitaisiin parhaiten levittää tutkimuksen, tieteen ja opetuksen käyttöön verkkoympäristössä. Vihreässä kirjassa tuodaan esille joitakin keskeisiä kysymyksiä tekijänoikeuden roolista osaamistaloudessa¹, ja sen perusteella on aikomus käynnistää näitä kysymyksiä käsittelevä kuulemisprosessi.

Vihreä kirja jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään yleisiä kysymyksiä, jotka koskevat poikkeuksia EU:n tekijänoikeuslainsäädännön perussäädöksessä – tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetussa direktiivissä 2001/29/EY², jäljempänä ’direktiivi’ – säädettyihin yksinoikeuksiin. Toista osaamistalouden kannalta merkityksellistä tekijänoikeussäädöstä, nimittäin tietokantojen oikeudellisesta suojasta annettua direktiiviä 96/9/EY³, on jo käsitelty erillisessä raportissa⁴. Joihinkin jälkimmäisen säädöksen näkökohtiin, kuten sen poikkeuksiin ja rajoituksiin, palataan kuitenkin myös tässä yhteydessä.

Vihreän kirjan toisessa osassa keskitytään osaamisen levityksen kannalta merkityksellisimpiä poikkeuksia ja rajoituksia koskeviin erityiskysymyksiin, kuten myös kysymykseen siitä, pitäisikö näitä poikkeuksia kehittää digitaalisen levityksen aikakaudella.

Vihreässä kirjassa kaikkia näitä ongelmakohtia pyritään käsittelemään tasapuolisesti ottamalla huomioon yhtä lailla kustantajien, kirjastojen, oppilaitosten, museoiden, arkistojen, tutkijoiden, vammaisten henkilöiden kuin suuren yleisönkin näkökulmat.

¹ Termiä ”osaamistalous” käytetään yleisesti kuvaamaan sellaista taloudellista toimintaa, jossa hyödynnetään luonnonvarojen (esim. maaperä tai malmi) sijasta henkisiä voimavaroja, kuten taitotietoa ja asiantuntemusta. Yksi osaamistalouteen liittyvä keskeinen ajatus on, että osaamista ja koulutusta (josta käytetään myös nimeä ”inhimillinen pääoma”) voidaan kohdella kaupallisena omaisuutena tai koulutuksellisinä ja henkisinä tuotteina ja palveluina, joita on mahdollista viedä muualle suurella voitolla. On selvää, että osaamistalouden merkitys on sitäkin suurempi alueilla, joilla luonnonvaroja on niukasti.

² Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22 päivänä toukokuuta 2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY (EYVL L 167, 22.6.2001, s. 10–19). Komissio julkaisi vuonna 2007 kertomuksen, jossa arvioitiin direktiivin 5, 6 ja 8 artiklan täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa sekä niiden soveltamista kansallisissa tuomioistuimissa, ks. *Report on the application of the Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2001/29/EC)* (kertomus tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin (2001/29/EY) soveltamisesta), saatavilla internet-osoitteessa http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/copyright-infso/copyright-infso_en.htm

³ Tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/9/EY (EYVL L 77, 27.3.1996, s. 20–28).

⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/prot-databases/prot-databases_en.htm

1.2. Vihreän kirjan aihepiiri

Yhtenäismarkkinoiden tilannetta käsittelevässä katsauksessaan⁵ komissio korosti tarvetta edistää osaamisen ja innovoinnin vapaata liikkuvuutta yhtenäismarkkinoiden niin sanottuna viidentenä vapautena. Vihreässä kirjassa keskitytään siihen, millä tavoin tutkimus-, tieteellistä ja opetusaineistoa levitetään yleisölle ja liikkeuko osaaminen vapaasti sisämarkkinoilla. Siinä ei kuitenkaan rajoituta pelkästään tutkimus- ja opetusaineistoon, vaan sen aihepiiri käsittää myös tähän määritelmään kuulumattoman aineiston, joka edistää osaamista.

Vihreän kirjan kohderyhmään kuuluvat tiedemiesten, tutkijoiden ja opiskelijoiden lisäksi myös vammaiset ja koko suuri yleisö eli kaikki, jotka haluavat täydentää osaamistaan ja koulutustaan käyttämällä internetiä. Osaamisen yhä laajempi levittäminen edistää yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa ja parantaa samalla yhtäläisiä mahdollisuuksia tulevaisuudessa julkaistavan uudistetun sosiaaliohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Tekijänoikeuksien korkeatasoinen suojelu on välttämätöntä luovalle henkiselle työlle. Tekijänoikeuksilla turvataan luovuuden ylläpitäminen ja kehittyminen niin tekijöiden, tuottajien, kuluttajien kuin suuren yleisön etujen mukaisesti. Täsmällinen ja tehokas järjestelmä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suojaamiseksi on tarpeen, jotta teosten tekijät ja tuottajat saisivat asianmukaisen korvauksen luovasta työstään ja jotta tuottajat ja kustantajat lähtisivät rahoittamaan tällaista työtä (ks. direktiivin johdanto-osan 10 ja 11 kappale). Kustannusalan panos EU:n taloudessa on merkittävä⁶. Tekijänoikeuksien suojelu on myös yksi niistä toimintalinjoista, jotka tukevat EU:lle elintärkeää talouskasvua ja innovointia. Komissio pyytääkin alan tutkijoita esittämään kannanottoja uusista tavoista levittää digitaalista sisältöä. Näiden uusien levitystapojen avulla kuluttajien ja tutkijoiden olisi voitava käyttää suojattua sisältöä täysimääräisesti tekijänoikeuksia noudattaen.

Nykyisissä tekijänoikeutta koskeissa säädöksissä on perinteisesti pyritty turvaamaan tasapuolisesti sekä asianmukaisen korvauksen saaminen aikaisemmista teoksista ja investoinneista että osaamistuotteiden tuleva levittäminen määrittämällä joitakin poikkeuksia ja rajoituksia, joilla mahdollistetaan tietyt, tarkoin määritellyt toimet tieteellisen tutkimuksen, kirjastojen toiminnan ja vammaisten henkilöiden hyväksi. Tätä varten direktiiviin on sisällytetty tyhjentävä luettelo tekijänoikeuksiin sovellettavista poikkeuksista ja rajoituksista. Näiden poikkeusten säätäminen ei kuitenkaan ole jäsenvaltioille pakollista, ja vaikka niitä on saatettu voimaan kansallisella tasolla, jäsenvaltiot ovat usein muotoilleet ne direktiivissä sallittuja suppeammiksi.

2. YLEISET KYSYMYKSET

Direktiivillä yhdenmukaistettiin kappaleen valmistamista koskeva oikeus, oikeus välittää yleisölle teoksia, oikeus saattaa teoksia yleisön saataville sekä teosten levitysoikeus. Yhdenmukaistamisen keskeisenä periaatteena oli korkeatasoisen suojan antaminen oikeudenhaltijoille, ja siksi yksinoikeuksien soveltamisala oli määriteltävä hyvin väljästi.

⁵ KOM(2007) 724 lopullinen, 20. marraskuuta 2007 – 2000-luvun Euroopan yhtenäismarkkinat.

⁶ Federation of European Publishers -järjestön selvityksen mukaan kirjankustannusalan vuotuinen myyntituotto vuonna 2004 oli 22 268 miljoonaa euroa. Vuonna 2004 julkaistiin yli 620 000 uutta kirjaa tai uutta painosta, ja kirjankustannusallalla työskentelee noin 123 000 kokoaikaista työntekijää. Ks. <http://www.fep-fee.be/>.

Jotkin sidosryhmät kuitenkin epäilevät, saavatko kaikki oikeudenhaltijaryhmät teoksistaan kohtuullisen korvauksen yksinoikeuksien tultua käyttöön. Tekijät (kuten säveltäjät, elokuvaohjaajat ja toimittajat) ja erityisesti esiintyjät väittävät, ettei heille ole koitunut mainittavia tuloja uudesta ”yleisön saataviin saattamista” koskevasta oikeudesta, joka liittyy heidän teostensa verkkohyödyntämiseen.

Sen lisäksi, että direktiivillä mukautettiin yksinoikeudet verkkoympäristöön, siinä annettiin tyhjentävä luettelo tekijänoikeussuojaan sovellettavista poikkeuksista, vaikkei EU:lla ollut siihen kansainvälistä velvoitetta. Tärkein syy tällaisen poikkeusluettelon laatimiseen lieneekin ollut pyrkimys rajoittaa jäsenvaltioiden mahdollisuutta säätää uusia poikkeuksia tai tehdä nykyisistä poikkeuksista laajempia kuin direktiivissä. Lainsäädäntöprosessin kuluessa jäsenvaltiot ovat vähitellen saattaneet osaksi lainsäädäntöään nykyisen luettelon, johon sisältyy yksi sitova poikkeus ja 20 valinnaista poikkeusta.

Poikkeusten soveltamisedellytykset on ilmaistu melko yleisesti. Direktiivitekstin laatijoiden valitsema lähestymistapa jättää jäsenvaltioille runsaasti liikkumavaraa direktiiviin sisältyvien poikkeusten soveltamisessa. Tilapäistä kopiointia koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta kansallinen lainsäädäntö voi olla direktiiviä rajoittavampi poikkeusten soveltamisalan osalta. Direktiivin sisältämällä poikkeusluettelolla on saavutettu tietty yhdenmukaisuuden taso, sillä tyhjentävän luettelon laatiminen poikkeuksista estää jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai säätämästä sellaisia poikkeuksia, joita luettelossa ei mainita.

Lisäksi direktiivin mukaisia poikkeuksia ja rajoituksia sovelletaan sen 5 artiklan 5 kohdan mukaan vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja. Tämä säännös tunnetaan nimellä ”kolmivaiheinen testi”.

Direktiivin 5 artiklan 5 kohdan sanamuodon taustalla ovat yhteisön kansainväliset velvoitteet tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alalla. Kolmivaiheisesta testistä määrätään lähes samoin sanoin Bernin yleissopimuksen⁷ 9 artiklan 2 kohdassa ja ennen kaikkea tekijän- ja teollisoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista tehdyn sopimuksen, jäljempänä ”TRIPS-sopimus”⁸, 13 artiklassa; yhteisö on tämän sopimuksen osapuolena⁹. Kolmivaiheinen testi kuuluu siis tekijänoikeutta koskeviin kansainvälisiin periaatteisiin, jota yhteisön ja sen jäsenvaltioiden on noudatettava. Siitä on tullut vertailukohde kaikille tekijänoikeuteen kohdistuville rajoituksille¹⁰.

⁷ Vaikka yhteisö ei ole Bernin yleissopimuksen osapuolena (eikä voisi edes olla, koska Bernin liiton jäsenyys on varattu valtioille), sen on TRIPS-sopimuksen 9 artiklan mukaan noudatettava yleissopimusta.

⁸ Kyseinen sopimus on Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen liitteessä 1C.

⁹ TRIPS-sopimuksen 13 artikla, jonka otsikkona on ”Rajoitukset ja poikkeukset”, on tekijänoikeuksien haltijoille kuuluviin yksinoikeuksiin sovellettava yleinen poikkeuslauseke. TRIPS-sopimuksen 13 artiklaa on sittemmin tulkittu Yhdysvaltain tekijänoikeuslakia (section 110(5)) koskevassa WTO:n riitojenratkaisupaneelin päätöksessä. Paneeli katsoi, että 13 artiklan nojalla sallittujen poikkeusten soveltamisalan on oltava suppea ja että niiden käyttö on rajoitettava mahdollisimman vähiin. Poikkeuksia voidaan soveltaa vain seuraavien edellytysten täytyessä samanaikaisesti: 1) poikkeuksia sovelletaan vain tietyissä erityistapauksissa, 2) jotka eivät saa olla ristiriidassa teoksen tavanomaisen hyödyntämisen kanssa 3) eivätkä kohtuuttomasti haitata oikeudenhaltijan oikeutettuja etuja.

¹⁰ Ks. WTO:n riitojenratkaisupaneelin päätös, 15. kesäkuuta 2000, *United States – Section 110(5) of the US Copyright Act*, WT/DS160/R.

Kysymykset:

- (1) Olisiko aiheellista edistää tekijänoikeuteen säädettyjen poikkeusten soveltamista koskevia oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien välisiä sopimusjärjestelyjä tai laatia tällaisia järjestelyjä koskevia suuntaviivoja?
- (2) Olisiko aiheellista edistää sellaisia oikeudenhaltijoiden ja käyttäjien välisiä sopimusjärjestelyjä, jotka koskevat tekijänoikeuteen säädettyjen poikkeusten ulkopuolelle jääviä muita näkökohtia, tai laatia näitä järjestelyjä koskevia suuntaviivoja tai lupamalleja?
- (3) Onko valinnaisten poikkeusten luetteloon perustuva lähestymistapa tarkoituksenmukainen, kun otetaan huomioon internet-tekniikan kehitys ja nykyiset taloutta ja yhteiskuntaa koskevat odotukset?
- (4) Olisiko tietyt poikkeusryhmät muutettava sitoviksi oikeusvarmuuden lisäämiseksi ja poikkeuksiin oikeutettujen suojelun parantamiseksi?
- (5) Jos olisi, mitkä poikkeusryhmät tulisivat kyseeseen?

3. POIKKEUKSET: ERITYISKYSYMYKSET

Vihreässä kirjassa keskitytään osaamisen levityksen kannalta merkityksellisimpiin tekijänoikeuteen säädettyihin poikkeuksiin, jotka ovat seuraavat:

- kirjastoja ja arkistoja koskeva poikkeus,
- teosten levitystä opetus- ja tutkimustarkoituksiin koskeva poikkeus,
- vammaisia henkilöitä koskeva poikkeus,
- mahdollinen käyttäjien itsensä luomaa sisältöä koskeva poikkeus.

3.1. Kirjastoja ja arkistoja koskeva poikkeus

Kirjastoissa ja muissa vastaavissa laitoksissa on noussut esille kaksi keskeistä ongelmaa, jotka liittyvät digitaalisten kopioiden valmistamiseen kirjastojen kokoelmissa olevasta aineistosta ja näiden kopioiden sähköiseen toimittamiseen käyttäjille. Kirjoja, audiovisuaalista aineistoa ja muuta sisältöä digitoidaan pääasiassa kahdesta syystä: sisällön säilyttämiseksi tuleville sukupolville ja sen saattamiseksi käyttäjien saataville verkossa.

Kirjastoilla tai arkistoilla ei nykyisessä lainsäädännössä ole yleistä poikkeusta kappaleiden valmistamista koskevaan oikeuteen. Kappaleiden valmistaminen on sallittua vain erityistapauksissa, joihin kuuluvat esimerkiksi toimenpiteet, jotka ovat tarpeen kirjastojen kokoelmissa olevien teosten säilymiseksi. Toisaalta kirjastoja koskevassa poikkeussäännöksessä ja sen soveltamisesta annetuissa kansallisissa säädöksissä ei aina määritellä täysin selkeästi esimerkiksi ”tiedostomuodon muuttamista” koskevia sääntöjä tai sitä, kuinka monta kopiota poikkeuksen nojalla saa valmistaa. Yksityiskohtaisten säännösten antaminen tällä alalla riippuu siitä, minkälaisia lainsäädäntöpoliittisia päätöksiä kansallisella tasolla on tehty. Joissakin jäsenvaltioissa on voimassa rajoittavia säännöksiä siitä, kuinka monia kappaleita kirjastoissa voi valmistaa.

Teosten säilyttämisen (digitoinnin) lisäksi kirjastot ja muut yleishyödylliset laitokset ovat viime vuosina alkaneet yhä enemmän kiinnostua myös kokoelmien asettamisesta saataville verkossa. Tämä mahdollistaisi kirjastojen mukaan sen, ettei tutkijoiden tarvitsisi enää mennä kirjastoon tai arkistoon, vaan he voisivat hakea tarvitsemansa tiedot vaivattomasti internetistä. Myös kustantajat ovat ilmoittaneet digitoivansa omia luetteloitaan ja perustavansa verkkoon vuorovaikutteisia tietokantoja, joista käyttäjä voi helposti hakea tätä aineistoa omalta päätteeltään käsin¹¹. Tällaisista palveluista on maksettava tilausmaksu.

Yleisölle avoimet kirjastot, oppilaitokset, arkistot ja museot voivat nykyisen lainsäädännön mukaisesti hyödyntää seuraavia kahta tekijänoikeusdirektiivin poikkeusta:

- poikkeus kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen; poikkeusta sovelletaan, kun kyseessä on tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen, jolla ei tavoitella kaupallista etua (direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohta), ja
- suppeasti muotoiltu poikkeus oikeuteen välittää teoksia yleisölle ja oikeuteen saattaa niitä yleisön saataville: poikkeusta voidaan soveltaa, jos teokset välitetään ja saatetaan yleisön saataville kyseisten laitosten tiloissa tähän tarkoitukseen varatuilla päätteillä tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten (direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohta).

¹¹ Esimerkiksi Elsevierin, noin 2 200 julkaisun kustantajan perustamassa ScienceDirect-palvelussa tarjotaan noin 8,7 miljoonaa tieteellisissä julkaisuissa ilmestynyttä artikkelia 10 miljoonan tiedemiehen ja tutkijan käyttöön omalta tietokoneelta käsin. Elsevier perusti vuonna 2004 vielä Scopus-tietokannan, joka sisältää yhteensä 16 000 julkaisua kaikilta luonnontieteiden, teknologian ja lääketieteen alojen tärkeimmiltä kustantajilta. Lisäksi se tarjoaa terveydenhuollon ammattilaisille suunnattua MD Consult -nimistä sähköistä palvelua, johon on koottu keskeisiä lääketieteen tietoresursseja.

3.1.1. Digitointi (digitaalinen säilyttäminen)

Kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen säädetty poikkeus koskee ainoastaan ”tarkoin määriteltyä kappaleen valmistamista”. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohta on ainoa poikkeus, johon sisältyy nimenomainen viittaus kolmivaiheisen testin ensimmäiseen osaan sellaisena kuin se on määritelty direktiivin 5 artiklan 5 kohdassa, jonka nojalla poikkeuksia sovelletaan vain ”tietyissä erityistapauksissa”. Vastaavasti direktiivin johdanto-osan 40 kappaleessa korostetaan, että poikkeus olisi rajoitettava tiettyihin erityistapauksiin ja että suojattujen teosten tai äänitteiden suorakäyttötoimituksen yhteydessä tapahtuvan käytön ei ole tarkoitus kuulua sen piiriin.

Poikkeuksen varovainen sanamuoto näyttäisi merkitsevän sitä, että kirjastoihin tai muihin tähän poikkeukseen oikeutettuihin ei sovelleta yleistä poikkeusta kappaleiden valmistamista koskevaan oikeuteen. Kappaleiden valmistaminen on sallittua vain erityistapauksissa, joihin kuuluvat esimerkiksi toimenpiteet, jotka ovat tarpeen kirjastojen kokoelmissa olevien teosten säilymiseksi. Toisaalta kirjastoja koskevassa poikkeuksessa ei määritellä selkeästi esimerkiksi ”tiedostomuodon muuttamista” koskevia sääntöjä tai sitä, kuinka monta kopiota poikkeuksen nojalla saa valmistaa. Yksityiskohtaisten säännösten antaminen tällä alalla riippuu siitä, minkälaisia lainsäädäntöpoliittisia päätöksiä kansallisella tasolla on tehty.

Joissakin jäsenvaltioissa on voimassa rajoittavia säännöksiä siitä, kuinka monia kappaleita kirjastoissa voi valmistaa. Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus on käynnistänyt kuulemisprosessin¹² tekijänoikeus-, malli- ja patenttilain (CDPA) 42 §:n muuttamisesta. Tämän pykälän mukaan kirjastot ja arkistot saavat valmistaa pysyvissä kokoelmissaan olevista kirjallisuus- ja näytelmä- tai musiikkiteoksista yhden kopion, jos se on tarpeen teosten säilymiseksi tai korvaamiseksi. Nyt hallitus ehdottaa tämän poikkeuksen laajentamista siten, että sallittaisiin äänitteiden, elokuvien ja lähetystallenteiden kopiointi ja muuntaminen toiseen muotoon sekä useamman kuin yhden kopion valmistaminen teoksista silloin, kun pysyvien kokoelmien säilyminen helposti saatavilla olevassa muodossa edellyttää toistuvaa kopiointia.

Siltä osin kuin on kyse teosten säilymisestä, suurin tarve säilyttää teokset kestävässä muodossa on tietenkin kirjastoilla, arkistoilla ja museoilla. Laajoihin digitoitihankkeisiin osallistuu kuitenkin yhä enenevässä määrin myös yksityisiä tahoja, kuten hakuohjelmien tarjoajia. Esimerkiksi vuonna 2005 käynnistetyn Google Book Search -hankkeen tavoitteena oli muuttaa kirjojen sisältö internetistä haettavaan muotoon¹³. Kyseisessä hankkeessa Google tekee eurooppalaisten kirjastojen kanssa sopimuksia sellaisten teosten digitoinnista, joiden tekijänoikeussuoja on rauennut¹⁴. Myös kustantajat kokeilevat kirjojen osien tai jopa kokonaisten kirjojen saattamista lukijoiden saataville verkossa ja kehittävät välineitä, joiden avulla lukijat voivat selata verkossa kirjojen sisältöä¹⁵.

¹² <http://www.ipo.gov.uk/about/about-consult/about-formal/about-formal-current/consult-copyrightexceptions.htm>

¹³ <http://books.google.com>

¹⁴ Ks. Oxford Libraryn toimittamat tiedot:

<http://www.bodley.ox.ac.uk/librarian/CNIGoogle/CNIGoogle.htm>.

¹⁵ Esim. HarperCollins on äskettäin toteuttanut muutamia tämänkaltaisia aloitteita, nimittäin Full access -ohjelman (valikoitujen kirjojen koko teksti on rajoitetun ajan vapaasti saatavilla), Sneak Peek -ohjelman (20 prosenttia kirjojen sisällöstä tarjotaan lukijoiden katseltavaksi kaksi viikkoa ennen niiden

On syytä painottaa, että yksityisten tahojen toimintaan, kuten hakuohjelmien tarjoamiseen, ei sovelleta 5 artiklan 2 kohdan c alakohdassa säädettyä poikkeusta, joka on rajoitettu ainoastaan yleisölle avoimiin kirjastoihin, oppilaitoksiin, museoihin tai arkistoihin ja koskee vain sellaisia toimia, joilla ei tavoitella välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua. Digitointi liittyy kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen¹⁶, koska teoksen muuntaminen analogisesta digitaaliseen muotoon edellyttää kappaleen valmistamista teoksesta. Esimerkiksi kirjat on ensin skannattava, ennen kuin ne voidaan digitoida. Jos skannauksen suorittaa yksityinen taho ja jos se tapahtuu olosuhteissa, jotka eivät kuulu 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamisalaan, oikeudenhaltijalta on pyydettävä etukäteen lupa kappaleen valmistamiseen kyseisestä teoksesta. Myös digitoidun teoksen asettaminen saataville verkossa edellyttää oikeudenhaltijan etukäteen antamaa suostumusta.

Kirjastoissa olevien teosten skannaus niiden sisällön muuntamiseksi internetistä haettavaan muotoon erotetaan yleisesti teosten linkityksestä, syvälinkityksestä, yhteenlinkityksestä tai indeksoinnista, sillä nämä toiminnot liittyvät jo sähköisessä muodossa saatavilla oleviin teoksiin. Esimerkiksi hyperlinkeistä (sähköinen yhteys internetissä julkaistuun tiedostoon) Saksan korkein oikeus totesi, ettei teosten linkitystä tai syvälinkitystä (linkki, jonka kautta internetin käyttäjä voi siirtyä toiselle sivulle samalla www-sivustolla) voida luokitella kappaleen valmistamiseksi¹⁷. Yhdysvalloissa esillä olleessa asiassa *Perfect 10 vastaan Google ja Amazon*¹⁸ tuomioistuin katsoi, että täysikokoisen kuvan linkitys toiselle www-sivustolle silloin, kun se ei edellytä kappaleen valmistamista alkuperäisestä kuvasta, ei riko kappaleen valmistamista koskevaa oikeutta. Vaikka tietyt tuomioistuimet katsovat pienoiskuvien (thumbnailien, joista on linkki muille www-sivustoille) rikkovan yksinoikeutta kappaleen valmistamiseen¹⁹, Erfurtin alueellinen tuomioistuin²⁰ totesi, että pienoiskuvien käyttö linkkien tekemiseen ei johda tekijänoikeusvastuun syntymiseen, jos oikeudenhaltija on itse julkaissut teoksen internetissä tai jos se on julkaistu internetissä tämän suostumuksella²¹.

Google Book Search -palvelun on kuitenkin usein väitetty menevän vielä pidemmälle kuin Saksan korkeimman oikeuden asiassa *Paperboy*²² tai asiassa *Perfect 10* antamissa tuomioissa kyseessä ollut hakuohjelma. Asiassa *Paperboy* riitautetussa hakuohjelmassa tarjottiin linkkejä www-sivustoille, jotka sisälsivät sellaisia suojattuja teoksia, jotka oli oikeudenhaltijan

julkaisemista) ja Browse Inside -ohjelman (20 prosenttia kirjojen sisällöstä tarjotaan lukijoiden selattavaksi julkaisemisen jälkeen). Ohjelmat ovat saatavilla osoitteessa www.HarperCollins.com.

¹⁶ Ks. WIPOn tekijänoikeussopimuksen 1 artiklan 4 kohtaa koskeva julkilausuma: ”Bernin yleissopimuksen 9 artiklan mukainen reproduktiooikeus ja sen mukaisesti sallitut poikkeukset ovat täysin sovellettavissa digitaalisessa ympäristössä, erityisesti digitaalisessa muodossa olevien teosten käyttämiseen. On selvää, että digitaalisessa muodossa olevan suojatun teoksen tallentaminen sähköiseen välineeseen merkitsee Bernin yleissopimuksen 9 artiklassa tarkoitettua reproduktioita.”

¹⁷ BGH, asia I WR 259/00, *Paperboy*, tuomio 17.7.2003 (asiassa annettiin ratkaisu ennen direktiivin täytäntöönpanoa).

¹⁸ Asia 06-55405, 9th Cir., 16. 5. 2007.

¹⁹ Bielefeldin alueellinen tuomioistuin, tuomio 8.11.2005, JurPC Web-Dok. 106/2006 ja Hampurin alueellinen tuomioistuin, tuomio 5.9.2003, JurPC Web-Dok 146/2004.

²⁰ Erfurtin alueellinen tuomioistuin, asia 3 O 1108/05, *Bildersuche Suchmaschine Haftung*, tuomio 15.3.2007.

²¹ Tähän perustuvat myös hakuohjelmat, jotka eivät kysy oikeudenhaltijalta etukäteen lupaa www-sivujen sisällön indeksointiin. Hakuohjelmien tarjoajat katsovat, että jos sisällön omistaja ei salli www-sivuston sisällön indeksointia, omistaja voi koodata sivustoon robots.txt-nimisen tekstitiedoston. Se määrittelee, mitä sivuston osia ei saa indeksoida, ja estää hakuohjelmaa kopioimasta sisältöä. Hakuohjelmien tarjoajat selittävät, että jos tätä tekniikkaa ei käytetä, hakuohjelmalle annetaan käytännössä lupa kopioida ja indeksoida sisältöä.

²² BGH, asia I WR 259/00, *Paperboy*, tuomio 17.7.2003.

suostumuksella saatettu yleisön saataville verkossa. Paperboy-palvelu perustui täysin muiden saataville asettamiin teoksiin, eikä se enää kyennyt muodostamaan linkkiä teokseen, mikäli oikeudenhaltija oli poistanut sen sivustolta. Palveluun ei myöskään sisältynyt teoksen tilapäistä tallennusta välimuistiin, sillä linkki ei toiminut sen jälkeen, kun alkuperäinen kappale oli poistettu.

3.1.2. Digitoitujen teosten saattaminen yleisön saataville

Nykyiseen tekijänoikeuslainsäädäntöön sisältyy yleisölle avoimia kirjastoja, oppilaitoksia, museoita ja arkistoja koskeva suppeasti muotoiltu poikkeus oikeuteen välittää teoksia tai muuta aineistoa yleisölle ja saattaa niitä yleisön saataville, kunhan tämä tapahtuu kyseisten laitosten *tiloissa* tähän tarkoitukseen varatuilla päätteillä tutkimusta tai yksityistä opiskelua varten (direktiivin 5 artiklan 3 kohdan n alakohta).

Poikkeus ei otaksuttavasti koske asiakirjojen sähköistä etätoimitusta loppukäyttäjille. Sikäli kuin on kyse aineistojen sähköisestä toimituksesta käyttäjille, direktiivin johdanto-osan 40 kappaleessa todetaan, että ”suojattujen teosten tai muun suojatun aineiston suorakäyttötoimituksen yhteydessä tapahtuvan käytön” ei ole tarkoitus kuulua kirjastoja ja arkistoja koskevan poikkeuksen piiriin.

3.1.3. Orvot teokset

Yksi laajoissa digitoitihankkeissa esille tullut kysymys on niin sanottujen orpojen teosten ongelma. Orvot teokset ovat teoksia, jotka ovat yhä tekijänoikeuden alaisia mutta joiden oikeudenhaltijoita ei pystytä yksilöimään tai paikantamaan. Nykyään on suuri tarve historian, opetuksen tai kulttuurin kannalta arvokkaiden teosten tai äänitallenteiden laajaan verkkolevitykseen kohtuullisin kustannuksin. Usein tällaisten hankkeiden väitetään viivästyvän sen vuoksi, että orpojen teosten ongelmaan ei ole löydetty tyydyttävää ratkaisua. Suojatuista teoksista voi tulla orpoja, jos tekijää ja/tai muuta oikeudenhaltijaa (esimerkiksi kustantajaa tai elokuvatuottajaa) koskevat tiedot puuttuvat tai jos ne ovat vanhentuneita. Näin käy monesti teoksille, joita ei enää hyödynnetä kaupallisesti.

Kirjojen ohella kirjastojen, museoiden ja arkistojen kokoelmissa on nykyisin tuhansia muita orpoja teoksia, kuten valokuvia ja audiovisuaalisia teoksia. Oikeudenhaltijan tietojen puuttuminen voi olla estää teosten saattamisen yleisön saataville verkossa sekä niiden digitaalisen restauroinnin. Tämä koskee erityisesti orpoja elokuvateoksia.

Orpojen teosten tapauksessa vaikeuksia aiheuttaa pääasiassa oikeuksien selvittely – toisin sanoen se, kuinka varmistetaan, etteivät orpoja teoksia yleisön saataville asettavat käyttäjät joudu vastuuseen tekijänoikeuksien loukkaamisesta silloin, kun oikeudenhaltija ilmestyy vaatimaan oikeuksiaan teokseen. Vastuukysymysten ohella ongelmana on, että oikeudenhaltijan paikallistamiseen ja tunnistamiseen voi kulua kohtuuttoman paljon aikaa ja rahaa varsinkin, jos tekijöitä on useita. Tämä näyttää pitävän paikkansa varsinkin silloin, kun kyse on yleisradioiden arkistoissa säilytettävien äänitallenteiden ja audiovisuaalisten teosten oikeuksista. Orpojen teosten tekijänoikeuksien selvittely voi muodostaa esteen arvokkaan sisällön levittämiseksi, ja sen voidaan katsoa haittaavan luovan työn jatkumista. Ei kuitenkaan ole selvää, missä määrin orvot teokset todellisuudessa hankaloittavat teosten käyttöä. Saatavilla on liian vähän taloudellisia tietoja, jotta ongelmasta pystyttäisiin esittämään määrällisiä arvioita yleiseurooppalaisella tasolla.

Orpojen teosten ongelmaa tarkastellaan parhaillaan sekä kansallisella²³ että EU:n tasolla. Myös Yhdysvallat²⁴ ja Kanada²⁵ ovat laatineet orpoja teoksia koskevia aloitteita. Vaikka lähestymistavat tähän ongelmaan vaihtelevat, useimmat tähän mennessä ehdotetuista ratkaisuksista perustuvat tiettyyn yleiseen periaatteeseen: käyttäjän on nähtävä kohtuullisesti vaivaa oikeudenhaltijan tunnistamiseksi tai paikallistamiseksi.

Komissio antoi vuonna 2006 suosituksen,²⁶ jossa se kehotti jäsenvaltioita luomaan orpojen teosten käyttöä helpottavia mekanismeja sekä edistämään luetteloiden saatavuutta tunnetuista orvoista teoksista. Sittemmin on perustettu digitaalisia kirjastoja käsittelevä korkean tason asiantuntijaryhmä, joka koostuu orpojen teosten sidosryhmien edustajista. Ryhmä on laatinut raportin digitaalisesta säilyttämisestä sekä tekijänoikeudettomista ja loppuunmyydyistä teoksista (*”Final Report on Digital Preservation, Orphan Works and Out-of-Print Works”*), ja kirjastojen, arkistojen ja oikeudenhaltijoiden edustajat ovat allekirjoittaneet yhteisymmärryspöytäkirjan orvoista teoksista (*”Memorandum of Understanding on orphan works”*)²⁷. Siinä määritellään oikeudenhaltijan huolellista etsintää koskevat suuntaviivat sekä orpojen teosten tietokantoja sekä tekijänoikeuksien selvittelyjärjestelmiä koskevat yleiset periaatteet. Yksityiskohtaisista ratkaisuksista päätetään kansallisella tasolla.

Useimmissa jäsenvaltioissa ei ole toistaiseksi annettu säännöksiä orpojen teosten ongelman ratkaisemiseksi. Tämän kysymyksen mahdollinen rajat ylittävä luonne näyttäisi vaativan yhdenmukaista lähestymistapaa.

²³ Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa ilmestyneessä julkaisussa ”Gowers Review of Intellectual Property” ehdotetaan, että komissio muuttaisi direktiiviä 2001/29/EY lisäämällä siihen orpoja teoksia koskevan poikkeuksen. Tanska ja Unkari ovat kehittäneet omat ratkaisunsa orpoja teoksia koskevaan ongelmaan (Tanskassa ratkaisu perustuu laajennettuihin kollektiivisiin lupiin ja Unkarissa puolestaan julkisen elimen myöntämiin lupiin).

²⁴ Yhdysvaltain tekijänoikeusvirasto (US Copyright Office) julkaisi tammikuussa 2006 orpoja teoksia käsittelevän raportin. Yhdysvaltain senaatille ja edustajainhuoneelle jätettiin 24. huhtikuuta 2008 kaksi lakialoitetta (*”Shawn Bentley Orphan Works Act”* ja *”Orphan Works Act of 2008”*). Kumpikin koskee ehdotusta Yhdysvaltain säännöstön (US Code, title 17) muuttamiseksi niin, että siihen lisättäisiin säännös oikeussuojakeinojen rajoittamisesta orpoja teoksia koskevissa asioissa.

²⁵ Kanadan ratkaisu perustuu yleisiin lupiin, jotka myöntää Kanadan tekijänoikeuslautakunta.

²⁶ Kulttuuriaineiston digitoinnista ja sähköisestä saatavuudesta sekä digitaalisesta säilyttämisestä 24 päivänä elokuuta 2006 annettu komission suositus 2006/585/EY (EUVL L 236, s. 28).

²⁷ http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/hleg/hleg_meetings/index_en.htm

Kysymykset:

- (6) Olisiko kirjastoja ja arkistoja koskeva poikkeus säilytettävä ennallaan, koska kustantajat kehittävät oma-aloitteisesti verkossa käytettäviä hakemistoja?
- (7) Pitäisikö yleisölle avointen kirjastojen, oppilaitosten, museoiden ja arkistojen kuulua samoihin lupajärjestelmiin kuin kustantajien, jotta teokset olisivat paremmin niiden saatavilla? Onko jo olemassa esimerkkejä onnistuneista lupajärjestelmistä, joita sovelletaan kirjastokokoelmien käyttöön verkossa?
- (8) Olisiko yleisölle avoimia kirjastoja, oppilaitoksia, museoita ja arkistoja koskevan poikkeuksen soveltamisalaa täsmennettävä seuraavien näkökohtien osalta:
 - (a) tiedostomuodon muuttaminen,
 - (b) poikkeuksen nojalla sallittu kopiomäärä,
 - (c) kokonaisten kirjastokokoelmien skannaus?
- (9) Olisiko lainsäädännössä tarpeen selventää, ylittääkö kirjastossa olevien teosten skannaus niiden muuntamiseksi internetissä haettavaan muotoon tekijänoikeuteen säädettyjen nykyisten poikkeusten soveltamisalan?
- (10) Olisiko orpoja teoksia koskevan ongelman ratkaisemiseksi tarpeen antaa yhteisötason säännös, joka olisi 24. elokuuta 2006 annettua komission suositusta 2006/585/EY tiukempi?
- (11) Jos tällainen säännös on tarpeen, olisiko kyseinen se annettava muuttamalla tekijänoikeuksista tietoyhteiskunnassa vuonna 2001 annettua direktiiviä vai antamalla asiasta erillinen säädös?
- (12) Kuinka orpojen teosten ongelmaan liittyvät rajat ylittävät näkökohdat pitäisi ratkaista, jotta varmistettaisiin eri jäsenvaltioissa käyttöön otettujen ratkaisujen tunnustaminen koko EU:ssa?

3.2. Vammaisia henkilöitä koskeva poikkeus

Myös vammaisilla tulisi olla mahdollisuus hyötyä osaamistaloudesta. Tätä varten he tarvitsevat fyysiset edellytykset päästä oppilaitosten tai kirjastojen tiloihin ja myös mahdollisuuden käyttää teoksia siinä muodossa, joka parhaiten soveltuu heidän tarpeisiinsa (esim. piste-, isoteksti- ja äänikirjat sekä saatavilla olevat sähköiset kirjat).

Vammaisten henkilöiden hyväksi direktiiviin on sisällytetty poikkeus kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen sekä oikeuteen välittää teoksia yleisölle. Tämä poikkeus on pantu täytäntöön kaikissa jäsenvaltioissa; joissakin kansallisissa lainsäädännöissä se on kuitenkin rajoitettu koskemaan vain tiettyjä vammaisryhmiä (esimerkiksi ainoastaan näkövammaisia). Muutamissa jäsenvaltioissa edellytyksenä on, että oikeudenhaltijalle maksetaan asianmukainen hyvitys käytettäessä teosta tämän poikkeuksen nojalla.

Yleinen vammaisiin henkilöihin liittyvä huolenaihe ovat kustannukset – toisin sanoen aika ja varat, joita tarvitaan vammaisten luettavissa olevien kappaleiden valmistamiseksi sellaisista kirjoista, jotka ovat saatavilla ainoastaan paperi- tai digitaalisessa muodossa, sillä niiden muuntaminen pistekirjoiksi ei ole aivan vaivatonta. Oikeudenhaltijat katsovat, että teosten asianmukainen suojaaminen piratismilta ja väärinkäytöltä on taattava etenkin silloin, kun teoksia toimitetaan digitaalisessa muodossa, sillä tällaisia teoksia voidaan helposti kopioida ja levittää internetissä.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan b alakohdassa sallitaan teosten sellainen vammaisten henkilöiden hyödyksi tapahtuva käyttö, joka liittyy suoraan vammaisuuteen ja on luonteeltaan ei-kaupallista, siinä laajuudessa kuin kyseinen vamma tätä vaatii. Direktiivin johdanto-osan 43 kappaleessa painotetaan, että jäsenvaltioiden olisi toteuttava kaikki tarpeelliset toimenpiteet, jotta teokset ovat paremmin sellaisesta vammasta kärsivien henkilöiden saatavilla, joka estää itse teosten käytön, sekä kiinnitettävä erityistä huomiota tapoihin saada teokset helpommin saataville. Vammaisten henkilöiden hyväksi säädetty poikkeus kuuluu yleistä etua koskeviin poikkeuksiin, ja sen nojalla jäsenvaltioita kehoitetaan toteuttamaan asianmukaiset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että teknisillä toimenpiteillä suojatut teokset saatetaan poikkeukseen oikeutettujen saataville siinä tapauksessa, että oikeudenhaltijat eivät ole toteuttaneet vapaaehtoisia toimenpiteitä poikkeuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tämä poikkeus on pantu täytäntöön kaikissa jäsenvaltioissa. Joissakin kansallisissa lainsäädännöissä se on kuitenkin rajoitettu koskemaan vain tiettyjä vammaisryhmiä (esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa²⁸ ja Bulgariassa ainoastaan näkövammaisia ja Latviassa²⁹, Liettuaassa ja Kreikassa³⁰ näkö- ja kuulovammaisia henkilöitä). Liettuaassa poikkeusta on rajoitettu vielä niin, että se koskee ainoastaan teosten käyttöä opetus- ja tieteellisiin tutkimustarkoituksiin³¹. Kreikassa poikkeus koskee vain kappaleiden valmistamista, eikä se ulotu teosten välittämiseen yleisölle.

Direktiivin johdanto-osan 36 kappaleen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää sopivasta hyvityksestä oikeudenhaltijoille myös silloin, kun ne soveltavat poikkeuksia koskevia valinnaisia säännöksiä. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Saksassa, Itävallassa ja Alankomaissa,

²⁸ Vuoden 2002 tekijänoikeuslaki (näkövammaiset), 31A–31F §.

²⁹ Vuoden 2004 tekijänoikeuslaki, 19 §:n 1 momentin 3 kohta ja 22 §.

³⁰ Laki 2121/1993, 28A §.

³¹ Vuoden 2003 tekijänoikeuslaki, 22 §:n 1 momentin 2 kohta.

oikeudenhaltijalle on maksettava asianmukainen hyvitys teoksen käytöstä poikkeuksen nojalla. Kun otetaan huomioon kustannukset, joita aiheutuu teosten muuntamisesta vammaisten luettavissa olevaan muotoon, sekä käytettävissä olevat rajalliset resurssit, herää kysymys, olisiko poikkeukseen oikeutetut velvoitettava maksamaan oikeudenhaltijoille hyvitystä vai olisiko heidät vapautettava tästä velvoitteesta.

WIPO:n tutkimuksen³² mukaan huolta aiheuttavat aika ja kustannukset, joita tarvitaan vammaisten luettavissa olevien kappaleiden valmistamiseksi sellaisista kirjoista, jotka ovat saatavilla ainoastaan paperi- tai digitaalisessa muodossa, sillä niiden muuntaminen pistekirjoiksi on varsin hankalaa. Direktiivissä ei edellytetä, että oikeudenhaltijat saattavat teokset saataville jossakin tietyssä muodossa. Ongelmana on se, kuinka kyseisille organisaatioille toimitetaan teoksesta suojaamaton digitaalinen kopio ja muunnetaan se vammaisten luettavissa olevaan muotoon niin, ettei kustantajien tarvitse olla huolissaan turvallisuudesta ja teosten tekijänoikeuksien suojaamisesta.

Onnistuneesta yhteistyöstä kustantajien ja näkövammaisia edustavien järjestöjen välillä on jo joitakin esimerkkejä. Tanskassa sokeainkirjaston tuottamat sähköiset kirjat tai äänikirjat varustetaan erityisellä tunnuksella, jonka avulla voidaan valvoa teoksen käyttöä ja jäljittää mahdolliset väärinkäyttäjät. Ranskassa voittoa tavoittelematon BrailleNet on tehnyt kustantajien kanssa sopimuksia digitaalisten kappaleiden toimittamiseksi teoksista ja niiden tallentamisesta turvalliselle erikoispalvelimelle, jolle ainoastaan valtuutetut organisaatiot voivat päästä.

Oikeudenhaltijat katsovat, että teosten asianmukainen suojaaminen piratismilta ja väärinkäytöltä on taattava etenkin silloin, kun teoksia toimitetaan digitaalisessa muodossa, sillä tällaisia teoksia voidaan helposti kopioida ja levittää internetissä. Yksi toimiva ratkaisu on perustaa järjestelmä, jossa luotettavat välittäjät, kuten erikoiskirjastot tai vammaisjärjestöt, voivat neuvotella ja tehdä sopimuksia oikeudenhaltijoiden kanssa. Sopimuksissa määritellään oikeudenhaltijoiden hyväksi erilaisia rajoituksia ja takeita, joiden tarkoituksena on ehkäistä väärinkäyttöä.

Toinen tähän kysymykseen liittyvä huolenaihe on se, ettei tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 96/9/EY³³ ole säädetty erikseen vammaisia henkilöitä koskevaa poikkeusta. Direktiivin 6 artiklan 2 kohtaan on sisällytetty poikkeukset teosten käytöstä opetus- ja tutkimustarkoituksiin sekä kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön, mutta ei vammaisia henkilöitä koskevaa poikkeusta. Tämä on aiheuttanut pelkoa direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 3 kohdan b alakohdassa vammaisten henkilöiden hyväksi säädetyn poikkeuksen mitätöimisestä vetoamalla tietokantasuojaan sillä perusteella, että sama kirjallinen teos on suojattu myös tietokannan muodossa. Kuten 19. heinäkuuta 2004 laaditussa komission valmisteluasiakirjassa todetaan, tällainen tilanne voi tulla eteen silloin, kun tietty kirjallinen teos, esimerkiksi tietosanakirja, on suojattu samanaikaisesti sekä kirjana että tietokantana.

³² Sullivan, J., ”Study on Copyright Limitations and Exceptions for the Visually Impaired”, WIPO Standing Committee on Copyright and Related Rights -komitean teettämä tutkimus (2006), s. 71–72.

³³ Tietokantojen oikeudellisesta suojasta 11 päivänä maaliskuuta 1996 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/9/EY (EYVL L 77, 27.3.1996, s. 20–28).

Kysymykset:

- (13) Olisiko vammaisten henkilöiden kuuluttava samoihin lupajärjestelmiin kuin kustantajien, jotta teokset olisivat paremmin heidän saatavillaan? Jos näin on, minkätyyppiset luvat soveltuisivat parhaiten tähän tarkoitukseen? Onko jo käytössä sellaisia lupajärjestelmiä, joiden avulla teoksia voidaan tuoda paremmin vammaisten henkilöiden saataville?
- (14) Olisiko aiheellista antaa sitovia säännöksiä teosten saattamisesta tietyssä muodossa vammaisten henkilöiden saataville?
- (15) Olisiko aiheellista täsmentää, että nykyinen vammaisten henkilöiden hyväksi säädetty poikkeus koskee muitakin vammaisryhmiä kuin näkö- ja kuulovammaisia?
- (16) Jos näin on, mitä muita osaamisen verkkolevittämisen kannalta olennaisia vammaisryhmiä poikkeuksen piiriin pitäisi sisällyttää?
- (17) Pitäisikö kansallisissa lainsäädännöissä täsmentää, että vammaisten henkilöiden hyväksi säädettyyn poikkeukseen oikeutettuja ei saa vaatia maksamaan hyvitystä teosten käyttämisestä niiden muuntamiseksi vammaisten luettavaan muotoon?
- (18) Olisiko tietokantojen oikeudellisesta suojasta annettuun direktiiviin 96/9/EY sisällytettävä vammaisten henkilöiden hyväksi erityinen poikkeus, jota sovellettaisiin sekä alkuperäisiin että sui generis -oikeudella suojattuihin tietokantoihin?

3.3. Teosten levittäminen opetus- ja tutkimustarkoituksiin

Sekä opettajat että opiskelijat turvautuvat yhä useammin digitaalitekniikkaan opetusmateriaalien käytössä tai levityksessä. Nykyisin merkittävä osa opetussuunnitelmaan sisältyvistä opinnoista suoritetaan verkko-opiskeluna. Vaikka sähköisen aineiston levittäminen verkossa voi vaikuttaa suotuisasti koulutuksen ja tutkimuksen laatuun EU:ssa, siihen voi liittyä tekijänoikeusloukkauksen riski silloin, kun tutkimus- ja oppimateriaalien kopioiden digitointi ja/tai saattaminen käyttäjien saataville on tekijänoikeussuojan alaista.

Yleisen edun nimissä tehdyllä poikkeuksella, joka koskee teosten käyttöä opetus- ja tutkimustarkoituksiin, oikeudenhaltijoiden oikeudet edut pyrittiin yhteensovittamaan tietojen saatavuutta koskevan laajemman tavoitteen kanssa. Tekijänoikeusdirektiivin mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen ja yleisölle välittämistä koskevaan oikeuteen, jos teosta käytetään ”yksinomaan opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseen siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi ja mainiten lähde ja myös tekijän nimi, jollei tämä osoittaudu mahdottomaksi”. Tätä poikkeusta on usein tulkittu suppeassa merkityksessä, eikä se koske kotoa käsin tapahtuvaa etä- tai internet-pohjaista opiskelua. Lisäksi poikkeukset koskevat usein pelkkien otteiden kopiointia tutkimusaineistosta eivätkä koko teoksen kopiointia. Joissakin tapauksissa jäsenvaltiot ovat päättäneet soveltaa poikkeusta ainoastaan opetukseen ja jättäneet tutkimuksen sen soveltamisalan ulkopuolelle.

Direktiiviä laadittaessa otettiin huomioon sekä perinteinen luokkaopetus että nykyaikaiset sähköisen oppimisen menetelmät. Direktiivin johdanto-osan 42 kappaleen mukaan 5 artiklan 3 kohdan a alakohdasta voidaan soveltaa myös etäopiskeluun. Tämä ei kuitenkaan suoraan ilmene itse 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan sanamuodosta; kyseisessä alakohdassa ei nimittäin määritellä tarkemmin käsitteiden ”opetus”, ”tieteellinen tutkimus” tai ”havainnollistaminen” sisältöä eikä myöskään tarkenneta enempää kyseisen poikkeuksen ulottuvuutta. Johdanto-osan 42 kappaleessa viitataan opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen ei-kaupalliseen luonteeseen, joka on ratkaiseva peruste poikkeuksen soveltamiselle, ja siihen eivät vaikuta asianomaisen laitoksen organisaatorakenne ja rahoitusmenetelmät. Direktiivissä on siis annettu jäsenvaltioille laaja harkintavalta poikkeuksen soveltamisessa sallimalla niiden itse määrittää poikkeuksen nojalla luvallisen käytön rajat.

Kysymys teosten käytöstä opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseen on ratkaistu eri tavoin eri jäsenvaltioissa. Joissakin maissa, kuten Tanskassa, Suomessa, Ruotsissa ja (vuoden 2009 tammikuuhun asti) Ranskassa teosten käyttö opetuksen ja tutkimuksen havainnollistamiseen edellyttää laajennettua kollektiivista lupaa, josta neuvotellaan tekijöitä edustavien yhteisvalvontajärjestöjen ja oppilaitosten välillä. Monista eduistaan huolimatta (laitokset voivat neuvotella sopimuksia, jotka sopivat parhaiten niiden tarpeisiin) laajennettuihin kollektiivisiin lupiin perustuvaan järjestelmään liittyy se vaara, etteivät osapuolet pääse sopimukseen tai että sopimuksesta muotoillaan liian rajoittava, ja tämä puolestaan johtaa oikeudelliseen epävarmuuteen oppilaitosten piirissä³⁴.

³⁴

Näin on käynyt Ranskassa, jossa tehtiin vuonna 2005 vain viisi toimialakohtaista sopimusta teosten käytöstä opetuksen ja tutkimuksen havainnollistamiseen sen jälkeen, kun oppilaitoksia edustava opetusministeriö ja oikeudenhaltijoita edustava kulttuuriministeriö olivat antaneet asiasta yhteisen julkilausuman. Direktiivin täytäntöönpanoprosessin kuluessa ja oppilaitosten ja erityisesti yliopistojen

Niissä jäsenvaltioissa, joissa opetusta ja tutkimusta koskeva poikkeus on otettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, on merkittäviä eroja asiaa koskevissa säännöksissä. Joissakin maissa (esimerkiksi Belgia, Luxemburg, Malta ja (tammikuusta 2009 lähtien) Ranska) poikkeus on ulotettu yleisölle välittämistä ja yleisön saataville saattamista koskevaan oikeuteen, ja muutamat muut maat (Kreikka, Slovenia) ovat rajoittaneet sen koskemaan ainoastaan kappaleen valmistamista koskevaa oikeutta tai sallivat teosten välittämisen yleisölle vain sillä edellytyksellä, ettei niitä levitetä oppilaitoksen tilojen ulkopuolelle (Yhdistynyt kuningaskunta). Saksassa puolestaan tehdään ero opetus- ja tutkimustoiminnan välillä. Opetustoiminnassa suojattujen teosten käyttö on sallittua vain luokkaopetuksessa ja intraneteissa, jolloin niitä saa käyttää rajallinen määrä tietylle kurssille osallistuvia opiskelijoita. Tutkimuksen osalta lähestymistapa ei ole yhtä rajoittava, sillä teoksia saa saattaa yleisön saataville ”omaan tutkimuskäyttöön” ja ”rajalliselle määrälle käyttäjiä”³⁵.

Kopiointimuodon osalta useimmissa jäsenvaltioissa ei tehdä eroa analogisten ja digitaalisten kopioiden välillä, vaan poikkeus koskee molempia. Unkarin tekijänoikeuslaki on kuitenkin muotoiltu niin, että poikkeusta sovelletaan vain analogisten kappaleiden valmistamiseen. Myöskään Tanskassa yhteisvalvontajärjestöjen ja oppilaitosten välillä ei ole päästy sopimukseen digitaalisesta kopioinnista. Yliopistoille ja kouluille on myönnetty kopiointilupa, mutta se koskee ainoastaan paperikopioiden valmistamista teoksista otetuista otteista. Ainoa tähän mennessä myönnetty skannauksen, tulostuksen, sähköpostilla lähettämisen, lataamisen ja tallennuksen kaltaiset toiminnot käsittävä laajennettu kollektiivinen lupa koskee internetissä julkaistujen teosten käyttöä opettajankoulutuslaitoksissa.

Saman toimen erilainen kohtelu eri jäsenvaltioissa voi johtaa oikeudelliseen epävarmuuteen siitä, mikä poikkeuksen perusteella on sallittua; näin on varsinkin silloin, kun opetus ja tutkimus on kansainvälistä. Yhä useammat opiskelijat ja tutkijat haluavat käyttää oppimisresursseja perinteisen luokkaympäristön ohella myös verkkoympäristössä ilman ajallisia tai maantieteellisiä rajoituksia. Säännökset, joissa sallitaan ainoastaan teosten reprografinen kopiointi tai edellytetään opiskelijoiden fyysistä läsnäoloa oppilaitoksen tiloissa, estävät näitä oppilaitoksia hyödyntämästä uusiin teknologioihin sisältyvää potentiaalia ja osallistumasta etäopiskeluohjelmiin. Kuten Gowers Review’ssa korostetaan, ”etäopiskelijat joutuvat tämän takia epäsuotuisaan asemaan kampusalueella oleviin opiskelijoihin verrattuna, ja nämä rajoitukset asettavat siten kohtuuttoman esteen vammaisille opiskelijoille, jotka saattavat työskennellä etäällä sijaitsevasta kohteesta käsin. – – Kyseistä tekijänoikeuteen säädettyä poikkeusta olisi laajennettava niin, että se sallii teoksista otettujen otteiden saattamisen opiskelijoiden saataville sähköpostitse tai virtuaalisessa oppimisympäristössä.”³⁶

Jäsenvaltioiden välillä on eroja myös siinä, miten pitkiä otteita teoksista saa kopioida tai saattaa yleisön saataville opetus- ja tutkimustarkoituksessa. Poikkeus saattaa koskea koko teosta (Malta), julkaisuissa ilmestyneitä artikkeleita ja teoksista otettuja lyhyitä otteita (Belgia, Saksa tai Ranska) tai pelkästään teoksista otettuja lyhyitä otteita teoksen tyypistä (ja

aloitteesta Ranskan teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan lakiin sisällytettiin ensimmäisen kerran poikkeus, jolla säännellään teosten käyttöä opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseen; uusi säädös, joka korvaa entisen sopimuserusteisen järjestelmän, tulee voimaan tammikuussa 2009.

³⁵ Myös UrhG:n (Saksan tekijänoikeuslaki) 52a §:ssä edellytetään sopivan hyvityksen maksamista oikeudenhaltijalle teoksen saataville saattamisesta.

³⁶ Gowers Review of Intellectual Property 2006, 4.17 ja 4.19 kohta.

otteen pituudesta) riippumatta (Luxemburg). Viimeksi mainitun esimerkin osalta artikkelien kaltaiset teokset voidaan käytännössä jättää poikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle, koska opetuksessa ja tieteellisessä tutkimuksessa on tavallisesti hyvin vähän käyttöä tällaisille lyhyille katkelmille.

Jäsenvaltiot ovat tehneet hyvin erilaisia ratkaisuja myös siinä, mitkä oppilaitokset sisällytetään opetusta ja tieteellistä tutkimusta koskevan poikkeuksen piiriin. Saksan tekijänoikeuslaissa viitataan ”kouluihin, yliopistoihin, keskiasteen jälkeisiin oppilaitoksiin ja ei-kaupallisiin ammattikoulutuslaitoksiin”, ja muut maat, kuten Yhdistynyt kuningaskunta, käyttävät pelkkää yleisnimeä ”oppilaitokset” täsmentämättä enempää sen sisältöä. Ranskan teollis- ja tekijänoikeuksia koskevassa laissa ei edes mainita, minkälaisiin laitoksiin poikkeusta sovelletaan, vaan lainataan direktiivin 5 artiklan 3 kohdan a alakohdan sanamuotoa, jonka mukaan poikkeus koskee ”opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamista”. Espanjassa ja Kreikassa poikkeus käsittää pelkästään opetuksen, ei tutkimustoimintaa.

Rajoitetusta yhdenmukaistamisesta johtuvan tietyn oikeudellisen epävarmuuden lisäksi edellä mainituista eroavaisuuksista voi aiheutua ongelmia silloin, kun opiskelijat ilmoittautuvat toisessa maassa etäopintoina suoritettaville kursseille tai kun opettajat ja tutkijat tekevät työtä useissa oppilaitoksissa, jotka sijaitsevat eri maissa. Samat toimet saattavat olla joko laillisia tai laittomia sen mukaan, mistä maasta on kyse. Ongelman syynä ovat jäsenvaltioiden erilaiset tavat saattaa poikkeuksia osaksi kansallista lainsäädäntöään. Siksi eri tahoilta onkin esitetty, että otettaisiin käyttöön opetusta ja tieteellistä tutkimusta koskeva sitova poikkeus, jonka soveltamisala rajattaisiin selkeästi direktiivissä. Esimerkiksi Gowers Review’ssa suositellaan, että opetusta koskeva poikkeus ”määriteltäisiin käyttötarkoituksen ja toiminnan eikä tietovälineen tai sijainnin mukaan”³⁷.

Tämän poikkeuksen muuttaminen sitovaksi ja sen soveltamisalan täsmentäminen eivät kuitenkaan tarkoita samaa kuin poikkeuksen laajentaminen, koska samalla on otettava huomioon oikeudenhaltijoiden edut. Esimerkiksi siltä osin kuin on kyse teosten välittämisestä poikkeuksen nojalla yleisölle opetuksen tai tutkimuksen havainnollistamiseksi Gowers Review’ssa kehoitetaan ”varmistamaan, ettei tällainen (opetus- ja tutkimus-) materiaali ole vapaasti yleisön saatavilla”³⁸ vaan että sitä levitetään ainoastaan rajoitetulle määrälle opiskelijoita ja tutkijoita. Tältä osin tekijänoikeusdirektiivin johdanto-osan 44 kappaleessa todetaan, että ”jäsenvaltioiden säätäessä näistä poikkeuksista tai rajoituksista olisi erityisesti otettava huomioon lisääntynyt taloudellinen vaikutus, joka tällaisilla poikkeuksilla tai rajoituksilla voi olla uudessa sähköisessä ympäristössä. Tämän vuoksi tiettyjen poikkeusten tai rajoitusten soveltamisalan on ehkä oltava entistäkin rajoitetumpi silloin, kun kyse on tekijänoikeudella suojattujen teosten tai muun aineiston tietyistä uusista käyttötavoista.” Riittävän korkeatasoisen yksinoikeuksien suojan varmistamisen ja eurooppalaisen koulutuksen ja tutkimuksen kilpailukyvyyn edistämisen välille onkin luotava asianmukainen tasapaino.

³⁷ Gowers Review of Intellectual Property 2006, 4.15 kohta.

³⁸ Gowers Review of Intellectual Property 2006, 4.18 kohta.

Kysymykset:

- (19) Oltaisiko tiede- ja tutkimusyhteisön kuuluttava samoihin lupajärjestelmiin kuin kustantajien, jotta teokset olisivat nykyistä helpommin saatavilla opetus- tai tutkimuskäyttöön? Onko olemassa esimerkkejä onnistuneista lupajärjestelmistä, joita sovelletaan teosten opetus- tai tutkimuskäyttöön verkossa?
- (20) Oltaisiko opetusta ja tutkimusta koskevaan poikkeukseen lisättävä selvennys siitä, että se sisältää myös nykyaikaiset etäopiskelumuodot?
- (21) Oltaisiko tarkennettava, ettei opetusta ja tutkimusta koskeva poikkeus koske ainoastaan luokissa tai oppilaitoksissa käytettävää materiaalia vaan myös teoksia, joita käytetään yksityiseen opiskeluun kotona?
- (22) Oltaisiko annettava sitovat vähimmäissäännöt siitä, miten pitkiä voivat olla teoksista otetut otteet, joista saa valmistaa kappaleita tai jotka saa saattaa yleisön saataville opetus- ja tutkimustarkoituksiin?
- (23) Oltaisiko määritettävä sitova vähimmäisvaatimus, jonka mukaan poikkeus kattaa sekä opetuksen että tutkimuksen?

3.4. Käyttäjän itsensä luoma sisältö

Kuluttajat eivät ole ainoastaan sisällön käyttäjiä vaan yhä useammin myös sisällön luoja. Digitaalinen yhdentyminen johtaa siihen, että kehitetään jatkuvasti uusia sovelluksia, jotka perustuvat tieto- ja viestintätekniikan tarjoamiin mahdollisuuksiin ottaa käyttäjät mukaan sisällön luomiseen ja levittämiseen. Web 2.0 -sovellukset, kuten blogit, podcast-lähetykset, wikit tai videoiden jakaminen mahdollistavat sen, että käyttäjät voivat vaivattomasti luoda ja jakaa tekstiä, videoita ja kuvia sekä osallistua entistä aktiivisemmin ja vuorovaikutteisemmin sisällön luomiseen ja osaamisen levitykseen. Käyttäjän itsensä luoma sisältö eroaa kuitenkin merkittävästi muusta sisällöstä, jota käyttäjät ainoastaan lataavat ja joka on tavallisesti suojattu tekijänoikeudella. OECD:n teettämässä tutkimuksessa käyttäjän itsensä luoma sisältö määriteltiin ”Internetiin julkisesti saataville asetetuksi sisällöksi, jonka eteen on tehty tietty määrä luovaa työtä ja jonka luomisessa ei ole käytetty ammattimaisia rutiineja ja käytäntöjä”³⁹.

Direktiiviin ei nykyisellään sisälly poikkeusta, joka sallisi nykyisen tekijänoikeudella suojatun sisällön käytön uusien tai johdettujen teosten luomiseen. Nykyisin voimassa oleva velvollisuus selvittää tekijänoikeudet ennen minkäänlaisen muokatun sisällön saataville asettamista haittaa innovointia sikäli, että se on esteenä uusien, mahdollisesti arvokkaiden teosten levitykselle. Ennen kuin muokattuja teoksia koskevia poikkeuksia voidaan hyväksyä, on kuitenkin määritettävä huolellisesti, millä edellytyksillä muokkaava käyttö voitaisiin sallia, jotta se ei olisi ristiriidassa alkuperäisen teoksen oikeudenhaltijoiden taloudellisten etujen kanssa.

³⁹ Participative Web and User-Created Content, OECD 2007, s. 9.

Eri tahot ovat esittäneet vaatimuksia käyttäjän itsensä luomaa muokattua sisältöä koskevan poikkeuksen hyväksymisestä. Gowers Review'ssa suositellaan "luovia, muista teoksista muokattuja tai niistä johdettuja teoksia"⁴⁰ varten poikkeusta, joka täyttäisi Bernin yleissopimuksessa määrätyn kolmivaiheisen testin vaatimukset. Review'ssa kuitenkin myönnetään se direktiivin vastaiseksi ja suositellaan näin ollen direktiivin muuttamista. Sallimalla tällainen poikkeus suosittaisiin teosten innovatiivista käyttöä ja edistettäisiin lisäarvon tuottamista⁴¹.

Bernin yleissopimuksen perusteella muokkaava käyttö näyttäisi ainakin ensi näkemältä kuuluvan kappaleen valmistamista koskevan oikeuden⁴² ja teoksen muuntelemista koskevan oikeuden piiriin. Näihin oikeuksiin säädetyn poikkeuksen olisi läpäistävä kolmivaiheinen testi. Poikkeus tulisi määritellä hyvin tarkasti, ja sen olisi liityttävä tiettyyn poliittiseen perusteeseen tai perusteltuihin käyttötarkoituksiin. Poikkeus olisi myös rajoitettava koskemaan vain lyhyitä otteita (lyhyitä katkelmia, erityisen tunnettuja otteita lukuun ottamatta), jotta se ei loukkaa oikeutta teoksen muuntelemiseen⁴³.

Direktiivin perusteella tiettyihin poikkeuksiin sisältyy jonkin verran liikkumavaraa sikäli kuin on kyse teosten vapaasta käytöstä. Edellä mainittujen poikkeusten lisäksi 5 artiklan 3 kohdan d alakohdassa nimittäin sallitaan lainaukset "muun muassa arvostelua tai selostusta" varten. Arvostelu ja selostus ovat ainoat esimerkit lainauksien käytölle hyväksyttävistä mahdollisista perusteista. Tämä viittaa siihen, että 5 artiklan 3 kohdan d alakohdan soveltamisalaa voidaan tulkita laajasti; tosin sen mukaan lainauksia saa käyttää vain "siinä laajuudessa kuin kyseinen erityistarkoitus tällaista käyttöä vaatii", ja lainausten käytön on oltava "hyvän tavan" mukaista. Selostuksen "erityistarkoituksena" ei tarvitse olla itse teoksen analysointi. Tietyn pituisen otteen lainaaminen voidaan katsoa hyvän tavan mukaiseksi, jos se liittyy jotakin tiettyä teosta koskevaan selostukseen, mutta tulkita vilpilliseksi menettelyksi silloin, jos tarkoituksena on arvostella jotakin laajempaa kysymystä. Toinen jonkin verran joustoa sisältävä säännös on direktiivin 5 artiklan 3 kohdan k alakohta, jonka mukaan poikkeusta sovelletaan teosten "käyttöön karikatyyrissä, parodiassa tai pastississa". Vaikka näitä käyttötarkoituksia ei määritellä tarkemmin, myös ne mahdollistavat sen, että käyttäjät voivat käyttää aikaisempia teoksia omiin luoviin tarkoituksiinsa tai muokkaamiseen.

Kysymykset:

- (24) Olisiko annettava tarkempia sääntöjä siitä, minkälaisia toimia käyttäjät voivat tai eivät voi toteuttaa käyttäessään tekijänoikeudella suojattuja teoksia?
- (25) Olisiko direktiiviin sisällytettävä käyttäjän itsensä luomaa sisältöä koskeva poikkeus?

⁴⁰ Suositus 11.

⁴¹ Review'ssa viitataan selvästi Yhdysvaltain lainsäädännön mukaiseen "muokkaavaan käyttöön" (transformative use) ja mainitaan esimerkkinä hiphop-musiikkiteollisuudesta tuttu "sampler" (sampling). Yhdysvaltain lainsäädännössä säädetty muokkaava käyttö ei kuitenkaan yksinään riitä puolustukseksi tekijänoikeuden loukkaamiselle. Sen sijaan se on Yhdysvaltain tekijänoikeuslain (Copyright Act, section 107) mukaan yksi edellytys sille, että tiettyä käyttötarkoitusta voidaan perustella vetoamalla hyvän tavan mukaiseen käyttöön (fair use).

⁴² Bernin yleissopimuksen 9 artikla.

⁴³ Bernin yleissopimuksen 12 artikla, yksinoikeus teosten muuntelemiseen, sovittamiseen ja muuhun muuttamiseen.

4. KANNANOTTOOPYINTÖ

Laajojen yksinoikeuksien ja niihin säädettyjen erityisten ja rajoitettujen poikkeusten samanaikainen soveltaminen nostaa esille kysymyksen siitä, voidaanko direktiiviin sisältyvällä tyhjentävällä poikkeusluettelolla turvata asianmukaisesti ”eri oikeudenhaltijaryhmien ja – käyttäjien välisten oikeuksien ja etujen oikeudenmukainen tasapaino”⁴⁴.

Tulevia toimia koskeva analyysi edellyttää sen arvioimista, onko direktiivillä aikaansaatu tasapaino edelleen tarkoituksenmukainen nykyisessä nopeasti muuttuvassa ympäristössä. Teknologia ja sosiaaliset ja kulttuuriset käytännöt asettavat jatkuvasti uusia haasteita lainsäädännössä saavutetulle tasapainolle, kun uudet markkinatoimijat, kuten hakuohjelmien tarjoajat, pyrkivät soveltamaan näitä muutoksia uusiin liiketoimintamalleihin. Tällainen kehitys saattaa myös johtaa arvosiirtymiin sähköisessä ympäristössä toimivien eri yritysten välillä ja horjuttaa digitaalisen sisällön oikeudenhaltijoiden ja internetin www-selainten tarjoajien välistä tasapainoa.

Näissä olosuhteissa vihreässä kirjassa pyydetään kaikkia asianomaisia sidosryhmiä esittämään kannanottoja edellä tarkastelluista teknisistä ja oikeudellisista kehityspiirteistä. Edellä esitetyt kysymykset ovat ainoastaan suuntaa-antavia, ja sidosryhmät voivat vapaasti esittää kommentteja mistä tahansa muista tässä vihreässä kirjassa tarkastelluista tai mainituista kysymyksistä.

Vastauksia ja kommentteja, jotka voivat käsitellä kaikkia tai vain joitakin edellä esitetyistä kysymyksistä, voi lähettää 30. marraskuuta 2008 asti seuraavaan sähköpostiosoitteeseen:

markt-d1@ec.europa.eu.

Mikäli sidosryhmät haluavat toimittaa vastauksensa luottamuksellisenä, niiden on mainittava selvästi, mitkä osat vastauksesta ovat luottamuksellisia ja mitä osia siitä ei saa julkaista komission www-sivustolla. Kannanotot saatetaan julkaista, elleivät vastaajat ole selvästi ilmoittaneet niiden olevan luottamuksellisia.

⁴⁴ Johdanto-osan 31 kappale.